

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

מועד קיץ תשע"ז 2017

סמל שאלון

8281

הפתרון נכתב על ידי

אבי הבר

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון: רומן ונובלה

שאלה מספר 1: הדבר

רומן הדבר מתאר סדרת דמויות אישים, שכל אחת מהן מאפיינת שאלות של ערכים ושל מוסר. הדמות הראשונה היא דמותו של רייה הרופא. הרומן כולו בנוי בעיקר סביב דמותו. רייה נפגש עם כל הדמויות המדוברות ביצירה. הוא בעל ערכים חברתיים גבוהים מאוד, ערכים אותם נמצא גם בדמותו של העיתונאי רמבר. רמבר וטרו האידיאליסט. במסגרת הסיפור ובעיקר פתיחתו בנויה על דמותו של מישל השוער. הוא מציג את תחילת המאורעות, מציאת העכברים, הוא גם מייצג את המחלה עצמה בשלביה. משלב מסוים הרופא רייה מוצא שמישל חלה בדבר. רייה נפרד מאשתו שיצאה להבריאה. בתחנת הרכבת הוא פוגש את אותון השופט, המייצג עולם ערכים שונה מעולם הערכים של טרו, רמבר ורייה. סולם הערכים של השלושה הללו הוא סולם ערכים של סוציאליסטים או אולי אפילו קומוניסטים. נמצא את סולם הערכים הללו בדבריהם של טרו, הנלחם למען חברה של אידיאל, הוא עזב את החברה שמייצגת את האידיאלים שלו כשגילה שגם הם הורגים אנשים. רמבר מציג את החשיבה שלו, הקומוניסטית, כשמסתבר שהיה בבריגדה הבינלאומית שנלחמה כנגד פרנקו בספרד, אך הוא חושב שאנשי החברה הזו בגדו בו. הסופר מעלה כאן את בעייתו האישית, גם הוא היה חבר בתנועות הסוציאליסטיות, עד שהסתבר לו שבספרד התנועות הקומוניסטיות הרוסיות בגדו. שלושת הדמויות הללו הן דמויות של אידיאליסטים המוכנות להיאבק כנגד הדבר ומטאפורה הן לשואה והן לכל דבר רע המתרחש בעולם. הסופר לא יכול להשלים עם האידיאל הקיצוני ולכן סופו של טרו, האידיאליסט הטהור, סופו שמת אך לא ברור אם מת בדבר. בניגוד להם עומדת דמותו של פנלו, הנזיר הישועי, הרואה בדבר עונש משמיים על חטאי בני האדם ולא מסכים להיאבק כנגד הדבר אלא טוען שיש להשלים איתו. סופו של פנלו שלא הבין את האלוהים המאפשר מותם של ילדים והביע דעות המערערות על הצדקת הדין.

שאלה מספר 2: הזקן והים

הדמות המרכזית בסיפור הוא הדייג הזקן סנטיאגו, הדמות האחרת היא דמותו של מנולין. לשני השמות הללו יש משמעות, סנטיאגו או יאגו הקדוש מופיע באגדות הקתוליות כמי שיצא מקונכייה בים להוביל את הצבאות של הנוצרים למלחמה כנגד המוסלמים. מנולין הוא פיתוח של שם העצם יד (מנו – יד) והמשמעות המקובלת היא יד קטנה. היחסים בין השניים מופיעים במסגרת הסיפור. בתחילת הסיפור מנולין מתייחס אל סנטיאגו ביחס של אפטרופסות, הוא דואג לו, מביא לו דגים כדי שיוכל להשתמש בהם על חכתו. לאורך הדיג, סנטיאגו היוצא לבדו בסירה, זוכר כל הזמן את מנולין, הוא חוזר על המשפט "ולו היה הנער עמדי" כשהוא רוצה להנחות את מנולין ולא רק להיעזר בו. בסוף הסיפור כשסנטיאגו נושא את התורן על כתפיו (ובכך הוא מדומה לישו על דרך הייסורים), מנולין כשגילה את סירתו של סנטיאגו בנמל ממחר לעזור לסנטיאגו, להביא לו קפה, להביא לו מזון. מנולין שבתחילת הסיפור היה גבר מבוגר, מופיע בסופו כילד בוכה והוא מתכוון מעתה ואילך לצאת עם סנטיאגו לדיג. כאן מוצג סנטיאגו בשאלות ציניות, בתחילת הסיפור מנולין מסביר את יציאתו לדיג בסירה אחרת בכך שלסירה האחרת יש מזל. הוא לא יוצא עם סנטיאגו לדיג כי הוא רוצה לכבד את רצון הוריו שהורו לו לא לצאת לדיג עם הזקן. בסוף היצירה סנטיאגו מעלה שאלות, הוא שואל "ומי הביא לנו את המזל" ומנולין משיב אני אביא אותו. כשהוא שואל "ומה יגידו הורייך", מנולין שבתחילת הדיג 20 שעות קודם לכן אמר שהוא חייב לשמוע בקול הוריו, מודיע שהוא מספיק מבוגר ולא צריך לשמוע בקולם.

שאלה מספר 3: מדאם בובארי

אמה בובארי נשואה לשארל, שארל הוא רופא, איש פשוט שהצליח בלימודי רפואה משום שהיה שקדן. הוא למד רפואה משום שאימו לחצה עליו ללמוד רפואה. אמה היא בתו של אדם פשוט אך כמו רבות מנשים בנות ימנו חולמת על עולם אחר (בעיתון לאישה מוצגות כל מיני נשים מצליחות). כל תרבותה של אמה היא תרבות העוסקת במה שהיא לומדת מן העיתון, היא אינה בת תרבות. היא חולמת על האצולה. שארל הוא רופא פשוט שמחפש דרך פשוטה לרפא, בניגוד להומה רוקח, המציג את חוכמתו וידיעתו שאין לה כל בסיס כדי להוכיח את הצלחותיו. היות ושארל לא רומנטיקן ולא דומה לדמות המופיעה בספרים אמה מחפשת לה את הרומנטיקה. תחילה עם ליאון, הצעיר שאינו יודע אישה ומנהגיה, ולאחר מכן עם רודולף, טכנאי של סקס היודע בדיוק מה אישה צריכה, מפתה אותה ועושה בה כרצונו. בסוף היא חוזרת לליאון אך כל הזמן היא שוללת את בעלה משום שהוא איש פשוט. אמה בובארי בגלל חלומותיה שלא התגשמו, באה אל בית המרקחת של הומה ולוקחת ממנו את הרעל איתו היא מתאבדת.

שאלה מספר 4: אל תיגע בזמיר

הערכים המוצגים על ידי סקאוט, ילדה המתחילה את הסיפור כשהיא בת חמש, עדיין לא בכיתה א, אך כבר יודעת קרוא וכתוב. אחד הערכים הראשוניים אותם היא מייצגת, הוא החינוך בבית, שאינו מקובל על המורה שלה. מורתה אומרת לה להגיד לאב שלא ילמד אותה כי דרכי הוראתו מנוגדות לערכי החשיבה שלה (המורה), היא רוצה שנלמד את "נמה קמה, נמה שמה" ואילו היא, סקאוט, קוראת כבר ערכים מן העיתון הכלכלי. זהו ערך ראשון. הערך העיקרי הבונה את הסיפור הזה הוא ערכו של אדם. במסגרת הסיפור גיים אחיה, ידו שבורה, והאשם הוא בריון שעם בנו היא לומדת בכיתה. אחד הערכים של החינוך, בהם יוצאת סקאוט כנגד הממסד, הוא שתלמיד צריך להיות במעקב קבוע ולא סביר שיבוא לכיתה א, יירשם פעם אחת ולא יופיע יותר בבית הספר. סקאוט וגיים הולכים להקשיב לדיוני משפט האונס של תום רובינסון, תום הוא נכה, אשר מואשם באונס של מאיילה, אך אביהם, עורך הדין מוכיח שהדבר בלתי אפשרי, מי שהיכה את מאיילה היה אביה ולא תום. הסיפור נקרא אל תיגע בזמיר, סקאוט וגיים קיבלו מאביהם רובה אוויר. האב מתנגד לכל פגיעה בבעלי חיים, יודע שהם יפגעו בציפורים, אך תובע מהם לא לפגוע בזמיר. שכנתם מבהירה להם, הזמיר לא פוגע בערכי החברה, לא במזון, לא במחסנים וקולו הוא קול ערב ולכן זה פשע לפגוע בו. כשתום רובינסון נפגע, מדמה אותו סקאוט לפגיעה בזמיר וכך גם בסוף הסיפור, כששכנם המעורער בנפשו מנע מן הבריון להרוג את הילדים, הבריון נפל על סכיני ונהרג. סקאוט טוענת שיש להגן על בו השכן, כי לפגוע בו זה כמו לפגוע בזמיר.

פרק שני: סיפור קצר

שאלה מספר 5: סיפורים של עגנון

א. בדמותו של הרוכל, יוסף, יש סדרת פגמים. הראשון מהפגמים הוא תכונה המקובלת על יהודי, הוא מתחנן ומבקש, למרות שהילני הגויה, שבשלב הראשון לא יודעים את שמה, לועגת לו. לאחר מכן הוא התדפק על דלתה והיא שואלת "מה אתה רוצה יהודי?". בשפות אירופה אין לפנות לאדם מה אתה רוצה אלא מה האדון רוצה, מה החבר רוצה ולעולם לא בגוף שני. הכינוי יהודי בשפות אלו הוא כינוי גנאי שמקבילותו הן גנב, פושע, רמאי... ולמרות פניותיה אליו בדרך זו, הוא חוזר ומתחנן, אולי תקני את זה אולי תקני את זה ויש לי הרבה דברים להציע לך ואז היא ממשיכה ולועגת לו ואומרת – איני צריכה לא אותך ולא את סחורתך, ובכל זאת הוא מתחנן. בין השניים מתפתחים יחסי אהבה שבשיאם הוא מוצא את עצמו במיטתה, לא ברפת, לא בחדר הכלים אלא במיטתה של האדונית. האהבה הזו היא מכשול בחייו, היא מנוגדת לעולם החשיבה היהודי, המניח שהאדונית היא קניבלית וערפדית. לכן כשהוא שואל אותה מה קרה לבעלה והיא משיבה לו "על איזה בעל אתה שואל?", מתחילה לספור על ידה האחת ועוברת לספור על ידה השנייה. כשהוא שואל אותה מה אירע להם היא מכה על בטנה. דבריה של האדונית משלימים את דמותה של הגויה בחינוכו של היהודי. הוא מאמין שהיא אכן קניבלית וערפדית ולכן עוזב את חדרה.

ב. ברור שיוסף מודע לפגם ולמכשול בחייו. כבר בתחילת היצירה, כשהוא אוכל מזון שהיא מכינה, הוא מודע להיותו מזון שאינו כשר. נראה שהוא כואב את הנאתו מן המזון הזה. הדרך היחידה שלו להתמודד עם המכשול הזה, היא עזיבת חדרה והמעבר אל חדר הכלים. השאלה היא האם הוא פסק לאהוב אותה. גם אחרי שניסתה לרוצחו, הוא מרימה ומטפל בה, מאכילה ומשקה אותה. היא מסרבת לאכול ולכן מתה.

שאלה מספר 6: העיוורת

בסיפור העיוורת מתוארים קשרים בין חנה העיוורת למשפחתה, בין חנה העיוורת לבעלה, ילדיה ובתה. היות והיא עיוורת היא חוששת תמיד שירמו אותה. כאישה עיוורת קשה למצוא לה שידוך, אמה מרמה אותה ומשדכת אותה למישהו שהיא טוענת שהוא צעיר, עוסק בטבאק, לכן הוא גר מחוץ לעיר לטענת אמה. תחילה היא אומרת שהוא אלמן בודד ולאחר מכן טוענת שיש לו ילדים. כבר בליל נשואיה היא ממששת את פניו ואת נעליו ויודעת שאינו צעיר וגם אינו עשיר. חנה העיוורת יוצאת עם בעלה לביתו רק אחרי שהרתה. בבית בעלה, בעלה חושש שלא תוכל לשרת עצמה ואת ביתה שנולדה אך חנה מבהירה לו שהיא יכולה לטפל בעצמה ובבתה. היא אינה מבינה מדוע בעלה חי מחוץ לכפר, לעיירה (הבית היהודי הגלותי הוא בית שפיתחו מופנה לרחוב, בניגוד לו, הבית הכפרי הינו בית שפתחו פונה אל החצר). חנה חשה שהבית בו היא נמצאת אינו בית של יהודי, היא חשה שהרוח נעצרת בדבר מה ואינה יודעת במה. מדי פעם, מתדפקים על החלון קוראים לבעלה, הוא יוצא וחוזר כאשר נעליו עוטות בוץ. חנה לא מבינה זאת. בעיר פורצת מחלה הפועלת על צינורות האוויר ורבים מהתינוקות מתים. חנה רוגזת על בעלה שהוא מתעשר וחוששת לבתה. יום אחד, בתה חלתה ומתה, חנה מנסה למנוע את קבורתה. כשעזבה לרגע את מיטת

התינוקת, וחזרה, מצאה שבתה איננה בעריסה. היא רצה אחרי צעדי בעלה, נתקלת באבן ומגלה שהיא בבית קברות. המפגש בין שתי הדמויות הללו תורם להבנת משמעות הסיפור.

שאלה מספר 8: רעידת אדמה בצילה

גרעין הסיפור רעידת האדמה בצילה מציג רוע ואכזריות. הרקע לסיפור הוא חיזור של חורונימו אחרי אהובתו חוספה. חורונימו נאסר על ידי דון אנריקו אסטרונו משום שהוא חושד שהוא מחזר אחר דונה חוספה. בשלב מוסיים חורונימו מחליט להתאבד, כשהוא יודע שאהובתו ילדה בן ולכן דנו אותה לשריפה, ועונשו עריפה. הקהל כולו מתאסף לראות את העריפה ואז מתחוללת רעידת אדמה והוא בורח מן הכלא, פוגש את דונה חוספה והשניים בורחים אל מחוץ לעיר. חוספה נושאת את בנה. הם פוגשים קבוצה של בני אצולה שאחת מהן היא אם לתינוק, פצועה, שאינה יכולה להניק את בנה. חוספה מניקה את הילד. נודע לחברות האצולה הזו שהולכת להיות מיסה בעיר, בכנסייה. כל בני העיר מתכנסים בכנסייה, הכומר האכזר מצביע על חוספה כאשמה ברעידת האדמה. אחת מבנות האצולה, הנושאת את בנה, מזוהה כאילו היא חוספה. חורונימו וחוספה מוכנים להקריב את עצמם כדי להציל את החבורה. הוא, בנו של דון פרננדו, זה שחוספה הניקה אותו, נרצח. קצין צבא מגן על דון פרננדו וביתו.

שאלה מספר 9: סיפור שלא נלמד

א. בשני הסיפורים שולטת חוויה של ניכור ובדידות. בסיפור מפתח נוסף אדם הדואג למפתחות ביתו, מנותק מן החברה והניתוק מופיע במשבר כשהשכנה לדירתו מציעה לו להיכנס לדירתה ולהשקות את הצמחים כי היא נוסעת לחו"ל. בסיפור השני הניכור והבדידות באים לידי ביטוי בחוויה המקובלת בעולם המודרני שבו אין שיחה בין שני אנשים, גם לא בין בעל ואישה, הם מתקשרים בעזרת המחשב. הם לא מכירים את ביתם, הם משתמשים במכשיר הניווט שבמחשב כדי למצוא את הדרך מחדר השינה לסלון. הם מתכתבים זה עם זה בעזרת אתר היכרויות. הם נפגשים לעיתים בחדר הילדים. כל הסיפור הקצר הזה בנוי על ניכור וחווית בדידות.

ב. בסיפור הראשון "מפתח נוסף" יש תקווה להפרת הניכור. השכנה מתקשרת עם עושה המפתחות, המפתח הנוסף הוא מפתח דירתה ולכאורה הוא נפתח אליה. בסיפור השני המתאר חוויה המקובלת עלינו, אין כל אפשרות להפרת הניכור. כל מכשיר אלקטרוני חדש ייצור ניכור רב יותר.

דרמה:

שאלה מספר 10:

היצירה אנטיגונה פותחת ביצירת מתח וחשש מפני מה שאמור להיות. חשש זה מופיע בדיאלוג שבין אנטיגונה ואיסמנה. אנטיגונה רוצה לקבור את אחיה בניגוד לחוק שהוציא קראון, האוסר לקבור את המת. איסמנה מנסה למנוע מאחותה לבצע את המעשה כי על פי דברי קראון מי שיפר את הוראתו יוצא להורג. אנטיגונה לועגת לאחותה ומאשימה אותה בהמשך בשיתוף פעולה עם קראון. סיום הטרגדיה מעורר תחושה של כאב וצער על ניסיון ניסיונה של אנטיגונה להפר את החוק. כל הדמויות נאשמות ומוכות. קראון שיצא כנגד חוק האלים, מאשים את עצמו במות בנו. אנטיגונה התאבדה. קראון מסיים את המחזה ואומר קחוני איש דמים.

מחזה מודרני:

שאלה 12:

במחזה מותו של סוכן דמותו של הילי סובלת מבדידות. הוא מנותק מן המציאות, הוא מנותק מילדיו. הוא חושב שהוא עדיין יכול למכור סחורות, הוא מאשים את עצמו בבגידה בילדיו, בנו ביי שהיה בעבר איש עם הבטחה עתידית, הן כתלמיד והן כספורטאי נכשל בכל. ביי לכד את אביו בסיטואציה מביכה. האב מחזר אחרי אישה זרה. נכון שוילי שייך למסגרת חברתית ומשפחתית אך אינו מבין את מצבו בהווה. חברו, צ'ארלי, מנסה לעורר אותו ולאפשר לו לעסוק בעיסוק כלשהו אך וילי חושב שהוא עדיין עליון ומסרב, כי אם יסכים לקשר עם צ'ארלי הוא יודה באובדנו. בגלל בידודו הנפשי הוא חולם כל הזמן על העבר, על אחיו בן, שהבטיח לו לקדמו. לבסוף וילי שבגלל תחושת הבידוד החברתי הנפשי ניסה מספר פעמים להתאבד, מתאבד בעזרת מכוניתו.

שאלה מספר 13: בית הבובות

הרקע לסיפור בית הבובות הוא סיפור אהבתה של נורה להלמר. הלמר חלה, ונורה הייתה זקוקה להלוואה כדי לקחת את הלמר לאיטליה להבריא. את הלוואה היא לוקחת מקוגרסטאר. עוברות שנים, קוגרסטאר הוא אלמן שמחפש עבודה. הלמר הוא מנהל הבנק. בין נורה והלמר קיים קשר של אהבה. הלמר הוא בעל אופי נוקשה, לא יסכים לקחת הלוואות. קוגרסטאר הנוכל מבקש להיות מועסק בבנק והלמר לא מסכים. קוגרסטאר מאיים על נורה, בנושא הלוואה שקיבלה ממנו. הלמר ששומע על כך, טוען שנורה דומה לאביה, שלא היה איש ישר. רוצה לסלק אותה מביתו ומילדיה עד שחברתה הטובה של נורה, לינדה, שהייתה בעבר ידידתו של קוגרסטאר משתלבת בעלילה וקוגרסטאר המאוהב בלינדה מוותר על הלוואה אך הלמר לא סולח ונורה עוזבת אותו. נורה מאשימה את אביה והלמר שבגללם לא יצא ממנה כלום. הלמר מנסה להחזיר אליו את נורה והיא מסרבת.

פרק 4: שירה

שאלה מספר 14:

הלב הוא מקור היצירה. הוא מקביל לכח האלוהי. הכח האלוהי מופיע במשפט "כי מסלעי וצורי נכרתיו" והקבלה היא "וחצבתיו בלבבי". הניצוץ והכישרון נמצא בצור ליבו, גם פה יש אזכור לאלוהים שהוא צור ומכאן המשפטים "צור מי שלא אכלנו", "צורי ומשגבי". כשהמשורר רוצה להגיד שהניצוץ – השירה מקורה בכאב אדיר הוא אומר "כי יתפוצץ לבבי צור עוזי", תמונה זו לקוחה ממשפט בלשון הרחוב היהודי. מכאן הכאב שמגיע אל הכאב האלוהי הוא מקור השירה.

שאלה מספר 15:

א. אין ספק שהשיר הוא שיר מחאה. מחאה כנגד החברה שאינה רוצה להקשיב לדבריו. המקור הוא בספר עמוס. כשאמציה הכהן בית אל יוצא כנגד עמוס, הוא אומר לו "חוזה לך ברח" ועמוס משיב "לא נביא אנוכי ולא בן נביא כי אם בוקר ובלס שקמי". על יסוד המפגש של עמוס ואמציה הכהן בית אל, בונה ביאליק את שירו, כשיר מחאה כנגד החברה. הוא לא מוכן לדבר כפי שהם רוצים או בלשונו, "גם דבר כן לא למדה בלשוני וכקרדום כבד יפול דברי". הדובר מאשים את החברה שהיא חברה רקובה כשהוא אומר "לא מצא תחתיו סדן ופטישי, קרדמי בא בעץ רקבון".

ב. אין ספק שהיחסים המתוארים בשיר בין הדובר ובין החברה הם רלוונטיים גם ליחסים בין מנהיג ובין ציבור בימינו. כותבי המחזות שמשותפים בהצגות בעכו החליטו לא להעלות את הצגותיה. משום שמשד התרבות פסל מחזה אחד שעוסק בכיבוש. לכן, ההנחה היא שמחזה טוב פוגע בהנהגה ולכן הם פוסלים אותו.

שאלה מספר 17: שיר נס השיר

המשורר רואה בשיר הכתוב יכולת להציג את כל חוויותיו, לכן השיר נראה בעיניו כפתיחת השער בהפשלת הווילון. היות והשיר משקף את כל העולם החויתי הסובב אותו, הוא מציג את קורותיו בתוך השירים – את הילדות, את התקופה שבה הילד חולם על השמש, את הילד המבוגר המחיה את הנוף, את העצים – כאן יש חוויה ראשונה של תחושות תשוקה בילדות הבאה לידי ביטוי ביחס אל רגלי האיילות. בבית האחרון הוא עוסק בחווית האימים שעבר במות הוריו, אמו ואביו, בשואה. האם בתיאור שיערה הכסוף. כאן משבץ המשורר שיר המתורגם מיידיש, שיר אשר האימהות היו שרות לילדיהן, ועובר לעסוק בזמירות הקודש שהיה מזמר אביו.

שירת ימי הביניים:

שאלה מספר 21:

א. השיר כולו הוא קריאה לנשמה המדומה לדמות ישנה, שאינה מתעוררת בקריאה לפנות אל הבורא, לשוב אל הבורא. לכן, כל מילות הציווי בונות את עיקר מהותו של השיר – הקריאה בציווי לשוב אל הבורא.

ב. צימוד - שתי מילים הצמודות זו לזו שצליין זהה ומשמעותן שונה. לדוגמא: המילה "דרור" היא לציפור ולחופש. או תולדות ימים – כהיסטוריה וימים כאוקיאנוסים.

רשות לנשמת – שיר שנועד להיאמר לפני התפילה נשמת כל חי תברך יה. בשירים לרשות לנשמת, מופיע תמיד בסוגר של הבית האחרון השורש נ.ש.מ ובמקרה שלפנינו "נשמות אשר אל טוב יי נהרו".

שאלה מספר 23: טרם היותי

הנחת היסוד בתפיסת העולם של האיש הדתי שהבורא קובע את דינו וגורלו עוד לפני שנולד ומכאן בא השלב הראשון, "טרם היותי חסדך באני". המדרש מתאר את הזרע כטיפה סרוחה, כאן נאמר "השם ליש אין והמציאני" מהטיפה הסרוחה הזו נוצרתי. העובר בתחילתו הוא רכיכה המדומה לתמונת אדם, כאן נאמר "מי הוא אשר רקם תמונתי" משלושה חודשים עד שישה החודשים על פי המדרש הופכת הרכיכה לגוש מוצק בתוך תבנית, כאן נאמר "מי עצמי בכור יצק והקפיאני". חז"ל עוסקים במה קורה למי שפוגע באישה הרה, עד שבעה חודשים הוא רק ישלם, משבעה חודשים נחשב העובר למי שקיבל את הנשמה, כאן נאמר "מי הוא אשר נפח נשמה בי". הלידה היא כמו יציאה מן השאול. הבורא הוא הנוהג באדם, הוא מוביל אותו. מכאן, מגיע הדובר למסקנה שהוא כחומר ביד היוצר, ולכן חייב האדם להודות בכל חטא שחטא גם אם לא ידע שחטא ואסור לו לכחד, כאן נאמר "איכה אכחד ממך חטאי הלא טרם היותי חסדך באני".